

מספר הקורס: 1040203

שם הקורס בעברית: תולדות המזרח התיכון II: מהתפוררות הח'ליפות העבאסית עד ראשית

העת המודרנית

שם הקורס באנגלית:

History of the Middle East II: From the Disintegration of the Abbasid Caliphate to the beginning of the Modern Era

שנה"ל: תשפ"ג

שם המרצה: ד"ר צמרת לוי-דפני

שם תכנית הלימודים: התוכנית ללימודי המזרח התיכון והאסלאם

סיווג הקורס: שיעור

משך והיקף הקורס: סמסטר יאלי, 2 ש"ס

נקודות זכות אקדמיות: 2 נ"ז

דרישות קדם: תולדות המזרח התיכון I: ממחמד ועד נפילת העבאסים

מועד שעות הקבלה: יום ה' 12:00-13:00

פרטי קשר של המרצה: tsameretl@shalem.ac.il

תיאור הקורס:

בקורס זה ננסה להבין ולבחון את התהליכים המרכזיים שאפיינו את מרכז העולם המוסלמי ממחצית השנייה של המאה ה-13, עם הכיבושים המונגולים וחיסולה של הח'ליפות העבאסית ועד התהליכים שאפיינו את האזור בסוף המאה ה-18. נתמקד בעליית שושלת בית עות'מאן ובהתבססותה של המדינה העות'מאנית אשר שלטה ברחבי המזרח התיכון והותירה עקבות רבים בדפוסי השלטון החברה והתרבות במזרח התיכון, בצפון אפריקה ובמזרח אירופה. במהלך הקורס ננסה להבין ולחקור את מאפייניה הייחודיים של ישות פוליטית זו וכן את מקורות עצמתה. נבחן את תולדותיה הכרונולוגיים של האימפריה מעליית שושלת בית עות'מאן ועד לתחילת המאה ה-19 וכן נדון בתמות מחקריות מרכזיות, כמו בניית כח אימפריאלי, יצירת מנגנוני ניהול ייחודיים וכן תהליכי שינוי שאפיינו את התקופות השונות. בנוסף נבקש לבחון את הכוחות הפוליטיים מולם פעלה האימפריה, כמו ביזנטיון, המדינה הממלוכית, האימפריה הספווית וכן רוסיה והמערב. את העיסוק הכרונולוגי-תמטי ילווה גם עיסוק בסוגיות היסטוריוגרפיות; שם ננסה להבין אלו שינויים חלו במהלך השנים באופן כתיבת ההיסטוריה של האימפריה העות'מאנית והמזרח התיכון.

מטרות הקורס:

מטרת הקורס הינה להעניק לסטודנטים הבנה היסטורית רחבה של המזרח התיכון מסוף המאה ה-13, העת העתיקה, ועד לסופה של המאה ה-18 אשר נתפסה בעבר במחקר כראשיתה של העת החדשה. בסיומו של הקורס הסטודנטים יכירו תהליכים היסטוריים מרכזיים שהתרחשו בתקופה זו ויוכלו להמשיך ולבסס את ידיעותיהם לגבי האזור בתקופות מאוחרות יותר. כמו כן הסטודנטים יכירו מגמות ושיטות בחקר המזרח התיכון ויוכלו לפתח מיומנויות של חשיבה היסטורית וכן את היכולת המתודולוגית והביקורתית בקריאה ובכתיבת טקסטים אודות המזרח התיכון.

חובות הקורס והרכב הציון בקורס:

ציון הקורס יחושב על בסיס המרכיבים הבאים:

- 2 בחנים אמריקאים אודות קריאת החובה. הסטודנטים ייבחנו על הבנת החומר ועל מונחים מרכזיים. מועדי הבחנים יפורסמו בתחילת הסמסטר. 30%
- מבחן סופי – מבחן סופי הכולל בתוכו שאלות לגבי מונחים מרכזיים וכן שאלות הנוגעות בנושאים ובתהליכים שנדנו במהלך הקורס. 70%

- ציון עובר בקורס: 60
- יש להקפיד ולקרוא את פריטי קריאת החובה לקראת כל שיעור על מנת להבטיח השתתפות פעילה בכיתה.

פירוט השיעורים

שיעור מס' 1: מבוא: היסטוריה של המזרח התיכון (9.3.23)

נושאי השיעור: בשיעור המבוא נדון בממדי הזמן והמרחב של הקורס באמצעות דיון בשאלות: היסטוריה מהי, העת העתיקה והעת החדשה, מהו המזרח התיכון ומה אפיין את "אימפריות אבק השריפה". כמו כן נסקור את דרישות הקורס ומטלותיו.

קריאת חובה:

Stephen F. Dale, "Introduction," The Muslim Empires of the Ottomans, Safavids, and Mughals (Cambridge UK: Cambridge University Press, 2010), pp 1-9.

קריאה מומלצת:

א.ה. קאר, "ההיסטוריון והעובדות", מהי היסטוריה (תל אביב: מודן, 1986), עמ' 21-41.

שיעור מס' 2: אנטוליה והלבאנט במאה ה-13 (16.3.23)

נושאי השיעור: בשיעור זה נבחן את מקורם של התורכים וכניסתם למרחב האסלאמי, נכיר את המדינה הסלג'וקית של רום, נבחן את מושגי האוצ' והגאזה והתיזות המחקריות אודותם.

קריאת חובה:

טל שובל (עורך), "מערכות אסיה לאנטוליה", האימפריה העות'מאנית: פרקים וסוגיות נבחרות (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2016), עמ' 15-31.

ברנרד לואיס, "אחרי המונגולים", המזרח התיכון: אלפיים שנות היסטוריה מעליית הנצרות עד ימינו (תל אביב: עם עובד, 2002), עמ' 90-97.

קריאה מומלצת:

ראובן עמית, "ארצות האסלאם בימי הביניים המאוחרים", האסלאם: היסטוריה, דת, תרבות (ירושלים: מאגנס, 2017), עמ' 95-99.

שיעור מס' 3: מנסיכות גבול למדינה במאה ה-14 (23.3.23)

נושאי השיעור:

בשיעור זה נבחן את עלייתה של הנסיכות העות'מאנית בהנהגתו של עות'מאן גאזי, את התבססותה כמדינה ריכוזית, את התרחבותה הטריטוריאלית והמעבר לאירופה, האתגרים שעמדו בפתחה ואף האיזמים על קיומה.

קריאת חובה:

טל שובל (עורך), "מאמירות למדינה", האימפריה העות'מאנית: פרקים וסוגיות נבחרות (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2016), עמ' 32-62.

שיעור מס' 4: לקראת הקמת האימפריה במאה ה-15 (30.3.23)

נושאי השיעור: בשיעור נדון במאפייניה הייחודיים של הישות הפוליטית שהפכה מכח פוליטי אזורי לאימפריה עולמית. נסקור את הארוע המכונן של כיבוש קונסטנטינופול והפיכתה לבירה החדשה. נדון בדפוסי ארגון המדינה של המאות ה-14 וה-15, בניהול הפרובינציות ובשיטת התימאר.

קריאת חובה:

דונאלד קואטרט, "למה ללמוד היסטוריה עות'מאנית?", האימפריה העות'מאנית (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2015), עמ' 1-10.

טל שובל (עורך), "לקראת הקמת האימפריה", האימפריה העות'מאנית: פרקים וסוגיות נבחרות (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2016), עמ' 66-96.

שיעור מס' 5: המדינה הפטרימוניאלית במאה ה-16 (20.4.23)

נושאי השיעור: בשיעור זה נדון בשינויים במבני הכח הפוליטיים והכלכליים במדינה העות'מאנית במאה ה-16 והפיכתה לאמפריה הנשלטת על ידי סולטאן. נדון ביצירתה של מערכת פוליטית פטרימוניאלית, במרכזיותה של החצר הסולטאנית על כל מוסדותיה ובאתגרים שהוצבו לפתחה בדמותו של מוסד הוזיר הגדול.

קריאת חובה:

Baki Tezcan, The Second Ottoman Empire: Political and Social Transformation in the Early Modern World (Cambridge: Cambridge University Press, 2010), pp. 79-108.

שיעור מס' 6: מעמד העסקרי וההרמון האימפריאלי במאות ה-16 (27.4.23)

נושאי השיעור: בשיעור זה נבקש לדון במעמד העסקרי - העלית הפוליטית והצבאית של האימפריה, בקשר שייסדה עם החצר האימפריאלית וכן במקומו המרכזי של ההרמון בתוך מערכת הכח הפוליטית העות'מאנית.

קריאת חובה:

Leslie Peirce, The Imperial Harem: Women and Sovereignty in the Ottoman Empire (New York: Oxford UP, 1993), pp. 119-149.

שיעור מס' 7: איראן הספוויית במאה ה-16 (4.5.23)

נושאי השיעור: בשיעור זה נדון בהיווסדותה של המדינה הספוויית בשלטונו של שאה איסמעיל וביסוס השיעה, בתקופתו של שאה עבאס ובמורשתו.

קריאת חובה:

David Morgan, Medieval Persia 1040-1797 (New York: Routledge, 2016), pp. 110-139.

שיעור מס' 8: העות'מאנים והממלוכים: כיבוש, הטמעה ואינטגרציה במאה ה-16 (11.5.23)

נושאי השיעור: בשיעור זה נדון בהפניית תשומת הלב של העות'מאנים במאה ה-16 לעולם דובר הערבית ובמפנה ההיסטורי ששינוי זה חולל. נדון בדפוסי שינוי והמשכיות בין הממלוכים והעות'מאנים וכן בהשפעות כיבוש הוילאיתים הערביים על האימפריה.

קריאת חובה:

דרור זאבי, "הוילאיתים הערבים", האימפריה העות'מאנית: היסטוריה וסוגיות נבחרות, עורך טל שובל (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2016), עמ' 296-324.

קריאה מומלצת:

Jane Hathaway, Mamluk "Revivals and Mamluk Nostalgia in Ottoman Egypt", in Egypt and Syria under Mamluk Rule: Political, Social and Cultural Aspects, edited by Amalia Levanoni (Leiden, Boston: Brill, 2021), pp. 387-406.

שיעור מס' 9: חוק ומשפט במאות ה-17 וה-18 (1.6.23)

נושאי השיעור: בשיעור זה נדון בהתבססותה של מערכת המשפט העות'מאנית בניסיון לנתח את המאפיינים העיקריים של ההליך השיפוטי העות'מאני המרכזי במאות השבע-עשרה והשמונה-עשרה. כמו כן נבחן את תוקפו של המושג שתבע וובר, ה- kadi justice, והאם הוא תואם את המציאות המשפטית באימפריה לאור המחקרים החדשים.

קריאת חובה:

Haim Gerber, "The Structure of the Ottoman Legal Process in the Seventeenth and Eighteenth Centuries", in State, Society, and Law in Islam: Ottoman Law in Comparative Perspective (New York: State University of New York Press, 1994), pp. 25-57.

שיעור מס' 10: הנתינים הלא מוסלמים והקהילות הדתיות (8.6.23)

נושאי השיעור: נדון באופן שבו האימפריה העות'מאנית ניהלה וארגנה את השוני האנושי בתוך גבולותיה, את האופן שבו ניהלה קהילות דתיות לא מוסלמיות על מנ להשליט סדר ושלוה, ובמוסד ה"מילת" על כל מאפייניו.

קריאת חובה:

Karen Barkey, Empire of Difference: The Ottomans in Comparative Perspective (Cambridge UK: Cambridge University Press, 2008), pp. 109-142.

שיעור מס' 11: העות'מאנים והעולם הנוצרי (15.6.23)

נושאי השיעור: בשיעור זה נדון במערכת יחסי הכוחות בין העות'מאנים לעולם הנוצרי ולמערב בניסיון להבין את שינוי מאזן הכוחות שמתרחש במאות ה-17 וה-18.

קריאת חובה:

Suraiya Faroqhi, The Ottoman Empire and the World Around it (London: I. B. Tauris, 2004), pp. 137-160.

שיעור מס' 12: אתגרים ומשברים במאה ה-17 (22.6.23)

נושאי השיעור: בשיעור זה ננסה לבחון את הנסיבות ההיסטוריות, בצורת רעב ומרידות, שהובילו לסדרת המשברים של המאה ה-17. כמו כן ננסה לבחון את השינויים שאלו חוללו ביחסי הכוחות הפוליטיים שבתוך האימפריה וכן ביחסיה עם מדינות האזור.

קריאת חובה:

Sam White, The Climate of Rebellion in the Early Modern Ottoman Empire (New York: Cambridge University Press, 2011), pp. 190–211.

קריאה מומלצת:

צמרת לוי-דפני, בתים בדיארבאקיר העות'מאנית" בתוך דיארבאקיר הוילאית הנשכח: בתים בקרב מושלי הוילאית העות'מאני במאה ה-17 (תל אביב: אוניברסיטת תל אביב, 2005), עמ' 89-114.

שיעור מס' 13: המאה ה-18 ועלייתן של אליטות עות'מאניות-מקומיות (29.6.23)

נושאי השיעור: בשיעור זה נבחן את עלייתן של אליטות מקומיות ברחבי האימפריה, כאחד השינויים הפוליטיים המשמעותיים המתרחשים במאה ה-18 וננסה להבין את ההשלכות הפוליטיות של שינוי זה.

קריאת חובה:

Ehud R. Toledano, "The Emergence of Ottoman-Local Elites (1700- 1800): A Framework for Research," in I Pappé and M Ma'oz (eds.), Middle Eastern Politics and Ideas: A History from Within (London and New York: Tauris Academic Studies, 1997), pp. 145-162.

Thomas Philipp, Acre: The Rise and Fall of a Palestinian City, 1730-1831 (New York: Columbia University Press, 2002), pp. 1-8.

קריאה מומלצת:

Tsameret Levy Daphny, "To Be a Voyvoda in Diyarbakır: Socio-Political Change in an 18th-Century Ottoman Province," in Dror Ze'evi and Ehud R. Toledano (eds.), Society, Law, and Culture in the Middle East "Modernities" in the Making (Berlin: De Gruyter Open, 2015), pp. 44-59.